

"Təsdiq edirəm"
"Tədris məsələləri" üzrə
prorektorun vəzifəsini icra edən:
[Signature] dos.Z.Məmmədov
"12" İyul 2026-cı il

Fənn sillabusu

(işçi tədris proqramı)

İxtisas: 6001019 Tarix və coğrafiya müəllimliyi

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Azərbaycanın fiziki coğrafiyası. (ARTN Elmi-Metodiki Şurasının Coğrafiya bölməsi 12 dekabr 2012-ci il 4 sayılı protokolu ilə təsdiq edilmişdir.)

Kodu: IPF-B23

Tədris ili: II (2025-2026)

Semestr: IV (Yaz)

Tədris yükü: Cəmi: 150 Auditoriya saati 45 (mühazirə 30 saat ,15 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: coğ.ü.f.d., dosent Babayeva Ülker Allahyar qızı, müəllim Şahbazova Leyla Qabil qızı

Məsləhət günləri və saati: 12⁰⁰-13⁰⁰

E-mail ünvanı: babayevauka@gmail.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş.,Əli Məmmədov küçəsi 40, LDU-nun 2 sayılı tədris binası

III.Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat:

1. Z.B.Ağayev "Azərbaycanın fiziki coğrafiyası" Dərs vəsaiti, Bakı-2017
2. Azərbaycan Respublikasının fiziki coğrafiyası, I cild, Bakı-2014
3. M.A.Müseibov "Azərbaycanın fiziki coğrafiyası" Dərs vəsaiti Bakı-1998

Əlavə ədəbiyyat:

4. Q.G.Gül " Azərbaycan SSR-nin fiziki coğrafiyası", Bakı-1959
5. Coğrafiya Ensiklopediyası. I,II cild. Bakı-2012
6. İnternet resursları

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

Azərbaycan Respublikasının fiziki coğrafiyası fənninin tədrisi zamanı respublikamızın coğrafi mövqeyi, sahəsi, sərhədləri, relyefi, oroqrafiyası, geoloji quruluşu, faydalı qazıntıları, iqlimi, daxili suları, torpaq-bitki örtüyü, heyvanlar aləmi, müasir landşaftlarının formalaşması fiziki-coğrafi vilayətləri və müasir ekoloji problemləri haqqında tələbələri dərinlən məlumatlandırmaqdan ibarətdir.

VII.Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarlı olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100 ballıq sistemlə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 ballı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir. Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir.

- 20 bal seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal-kollektivlərin nəticələrinə görə

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənni üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir. (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamada fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal-tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal-tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal-tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal-tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal-suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir.

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	sözlə yazılışı
91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Kafi	D
51-60 bal	Qənaətbəxş	E
51 baldan aşağı	Qeyri kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülecək.

X. Təqvim mövzu planı: 30 saat mühazirə 15 seminar Cəmi 45 saat

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh.	Sem.	Müh.	Sem.
1	2	3	4	5	6
1	<p>Mövzu: Azərbaycanın coğrafi mövqeyi, sərhədləri və sahəsi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycan Respublikasının tarixi-coğrafi səciyyəsi 2. Azərbaycan Respublikasının fiz-coğrafi mövqeyi 3. Azərbaycan Respublikasının sahəsi və sərhədləri. <p>Mənbə: [1,2,5]</p>	2			
2	<p>Mövzu: Azərbaycan ərazisinin oroqrafiyası</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycan Respublikası ərazisinin oroqrafiyasının ümumi xüsusiyyətləri 2. Böyük Qafqaz dağları 3. Kiçik Qafqaz dağları 4. Talış dağları və Lənkeran ovalığı 5. Kür dağarası çökəkliyi <p>Mənbə:[1,2,4]</p>	2			
3	<p>Mövzu: Azərbaycanın geoloji quruluşu və tektonikası</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycan Respublikası ərazisinin geoloji cəhətdən öyrənilməsi və geoloji inkişaf tarixi 2. Azərbaycan Respublikası ərazisinin tektonik quruluşu 3. Azərbaycan Respublikası ərazisində vulkanlar <p>Mənbə: [1,3,4]</p>	2			
4	<p>Mövzu: Azərbaycanın təbii ehtiyatları</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycanda dağ-mədən işlərinin tarixi 2. Azərbaycan Respublikası ərazisində yanacaq – energetika ehtiyatları 3. Filiz faydalı qazıntıları 4. Azərbaycan Respublikası ərazisində qeyri-filiz faydalı qazıntıları. Tikinti materialları 5. Azərbaycanın rekreasiya ehtiyatları. Mineral bulaqlar və termal sular. <p>Mənbə:[1,2,5,6]</p>	2			
5	<p>Mövzu: Azərbaycan Respublikasının iqlimi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycan Respublikası ərazisində iqlimə təsir edən amillər 2. Azərbaycan Respublikası ərazisində günəş radiasiyası və istilik balans 3. Azərbaycan Respublikası ərazisində hava kütlələri. Hakim küləklər. 4. Azərbaycan Respublikası ərazisində havanın temperaturu. Atmosfer yağıntılarının paylanması qanunları 5. Azərbaycanın iqliminin təsnifatı 	2			

	Mənbə:[1,2,5,6]			
6	Mövzu: Azərbaycan Respublikasının daxili suları Plan: 1. Azərbaycanın daxili suları. Çaylar. 2. Azərbaycanın gölləri 3. Azərbaycan Respublikası ərazisində su anbarları və kanallar 4. Azərbaycan Respublikası ərazisində buzlaqlar və çoxillik qar sahələri, bataqlıqlar və yeraltı sular. Mənbə:[1,2,4,5,6]	2		
7	Mövzu: Xəzər dənizi və onun müasir problemləri Plan: 1. Xəzər ən böyük qapalı su hövzəsi kimi 2. Xəzərin müasir ən başlıca problemləri Mənbə:[1,3,4,5,6]	2		
8	Mövzu: Azərbaycan Respublikasının torpaqları Plan: 1. Azərbaycan Respublikasının torpaq örtüyünün tədqiqi tarixi 2. Azərbaycan Respublikasının torpaq tiplərinin müxtəlifliyi. Mənbə:[1,3,4]	2		
9	Mövzu: Azərbaycan bitki örtüyü və heyvanlar aləmi Plan: 1. Azərbaycan Respublikasının bitki örtüyünün öyrənilmə tarixi 2. Azərbaycan ərazisində bitki örtüyünün yayılmasının ən mühüm qanunauyğunluqları 3. Azərbaycanın meşə ehtiyatları 4. Azərbaycan Respublikası ərazisinin heyvanlar aləmi Mənbə:[1,3,4]	2		
10	Mövzu: Azərbaycan Respublikası ərazisində landşaftların formalaşması və təbiətin mühafizəsi Plan: 1. Azərbaycan Respublikası ərazisində landşaftların şaquli və üfüqi istiqamətdə dəyişməsi qanunauyğunluqları 2. Azərbaycan Respublikası ərazisində əsas landşaft tipləri 3. Azərbaycan Respublikası ərazisində landşaftların insanların təsiri ilə dəyişməsi, antropogen landşaftlar 4. Azərbaycan Respublikası ərazisində təbiəti mühafizənin əsas istiqamətləri 5. Azərbaycan Respublikası ərazisində xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri Mənbə:[1,3,5]	2		
11	Mövzu: Azərbaycan Respublikasının fiziki coğrafi rayonlaşdırılması. Böyük Qafqaz təbii vilayəti Plan: 1. Respublika ərazisinin fiziki-coğrafi rayonlaşdırılmasının əsas xüsusiyyətləri. 2. Böyük Qafqaz təbii vilayəti.	2		

	3. Samur-Şabran (Dəvəçi) və Qonaqkənd fiziki-coğrafi rayonları 4. Zaqatala- Lahıc, Şamaxı (Dağlıq Şirvan) və Qobustan-Abşeron fiziki-coğrafi rayonları Mənbə:[1,2,4,5]				
12	Mövzu: Kür dağarası çökəkliyi fiziki-coğrafi vilayəti Plan: 1. Kür dağarası çökəkliyi təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri 2. Qanıx –Əyriçay, Acınohur-Ceyrançöl və Qazax-Qarabağ fiziki -coğrafi rayonları 3. Küdrü –Şirvan, Kür-Araz (Mərkəzi Aran) və Arazboyu maili düzənliklər fiziki-coğrafi rayonları Mənbə: [1,2,4,5]	2			
13	Mövzu: Kiçik Qafqaz fiziki-coğrafi vilayəti Plan: 1. Kiçik Qafqaz təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri 2. Gəncə və Qarabağ dağları fiziki-coğrafi rayonları 3. Qarabağ vulkanik yaylası və Həkəri fiziki coğrafi rayonları Mənbə:[1,2,4,5]	2			
14	Mövzu: Lənkəran təbii vilayəti Plan: 1. Lənkəran təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri 2. Lənkəran ovalığı fiziki-coğrafi rayonu 3. Talış dağları fiziki-coğrafi rayonu 4. Mənbə: [1,2,4,5]	2			
15	Mövzu: Orta Araz (Naxçıvan) fiziki-coğrafi vilayəti Plan: 1. Orta Araz (Naxçıvan) təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri 2. Şərur – Ordubad fizik-coğrafi rayonu 3. Günnüt – Qapıcıq fizik-coğrafi rayonu Mənbə:[1,2,4,5]	2			
Cəmi: 30 saat		30			

N	Keçirilən müəhazirə, seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Mü h.	Se m.	Mü h.	Sem.
1	2	3	4	5	6
1	Azərbaycan ərazisinin orografyası		2		
2	Azərbaycanın təbii ehtiyatları		2		
3	Azərbaycan Respublikasının daxili suları		2		
4	Azərbaycan Respublikasının torpaqları		2		
5	Azərbaycan Respublikası ərazisində		2		
6	Kür dağarası çökəkliyi fiziki-coğrafi vilayəti		2		

7	Lənkəran təbii vilayəti		2		
8	Orta Araz (Naxçıvan) fiziki-coğrafi vilayəti		1		
	Cəmi: 15 saat		15		

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Azərbaycanın fiziki coğrafiyası fənnini öyrənməklə tələbələr Azərbaycanın təbii şəraiti, relyefi və orqrafiyası haqqında, onun geoloji quruluşu və təbii sərvətləri, aqro-iqlim ehtiyatları, su ehtiyatları, torpaq və bitki ehtiyatları və onların müxtəlifliyi, respublikamızın həyatında onların əhəmiyyəti və mühafizə edilməsinin yolları haqqında biliklərə yiyələnenəcəklər.

XII.Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları

Mühazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar

- təqdimat və müzakirə

- debat

-müstəqil iş-araşdırma

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

FTN 1. Azərbaycanın coğrafi mövqeyini qiymətləndirir, Azərbaycanın ərazisi, sərhədləri, geoloji quruluşu haqqında müfəssəl bilikləri təqdim edir.

FTN 2. Qonşu ölkələr, eləcə də dünya ölkələri ilə siyasi və iqtisadi münasibətləri təhlil edir.

FTN 3. Azərbaycanın təbii şəraiti və ehtiyatlarını qiymətləndirir.

FTN 4.Xəzər dənizi və onun problemləri, respublikanın şəhər və rayonları, həmçinin ölkə əhalisinin demoqrafik vəziyyəti, əmək bazarı və məşğulluğu, məskunlaşma səviyyəsi barədə müzakirə aparır.

FTN 5. İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin xüsusiyyətlərini izah edir, kənd təsərrüfatı və aqrar sənaye kompleksləri haqqında məlumatları şərh edir.

FTN 6.Azərbaycanda ekoloji problemləri təhlil etməyi bacarır, onların meydana gəlmə səbəblərini müəyyən edir və həlli yollarını təklif edir.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvium sualları

I Kollokvium sualları

1. Azərbaycan Respublikasının fiz-coğrafi mövqeyi, sahəsi və sərhədləri
2. Azərbaycan Respublikası ərazisinin orqrafiyasının ümumi xüsusiyyətləri
3. Azərbaycan Respublikası ərazisinin tektonik quruluşu, vulkanlar
4. Azərbaycan Respublikası ərazisində yanacaq –energetika ehtiyatları
5. Azərbaycanın faydalı qazıntıları
6. Azərbaycanın rekreasiya ehtiyatları. Mineral bulaqlar və termal sular.
7. Azərbaycan Respublikası ərazisində iqlimə təsir edən amillər, günəş radiasiyası və istilik balans
8. Azərbaycanın iqliminin təsnifatı
9. Azərbaycanın daxili suları, qayalar, göllər
10. Azərbaycan Respublikası ərazisində su anbarları və kanallar, buzlaqlar və çoxillik qar sahələri, bataqlıqlar və yeraltı sular

II Kollokvium sualları

1. Xəzər ən böyük qapalı su hövzəsi kimi
2. Azərbaycan Respublikasının torpaq tiplərinin müxtəlifliyi
3. Azərbaycan ərazisində bitki örtüyünün yayılmasının ən mühüm qanunauyğunluqları
4. Azərbaycanın meşə ehtiyatları
5. Azərbaycan Respublikası ərazisinin heyvanlar aləmi

6. Azərbaycan Respublikası ərazisində əsas landşaft tipləri
7. Azərbaycan Respublikası ərazisində landşaftların insanların təsiri ilə dəyişməsi, antropogen landşaftlar
8. Azərbaycan Respublikası ərazisində xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri
9. Respublika ərazisinin fiziki-coğrafi rayonlaşdırılmasının əsas xüsusiyyətləri
10. Böyük Qafqaz təbii vilayəti

XVI. İmtahan sualları

1. Azərbaycan Respublikasının tarixi-coğrafi səciyyəsi
2. Azərbaycan Respublikasının fiz-coğrafi mövqeyi
3. Azərbaycan Respublikasının sahəsi və sərhədləri
4. Azərbaycan Respublikası ərazisinin orografiyasının ümumi xüsusiyyətləri
5. Azərbaycan Respublikası ərazisinin geoloji cəhətdən öyrənilməsi və geoloji inkişaf tarixi
6. Azərbaycan Respublikası ərazisinin tektonik quruluşu
7. Azərbaycan Respublikası ərazisində vulkanlar
8. Azərbaycanda dağ-mədən işlərinin tarixi
9. Azərbaycan Respublikası ərazisində yanacaq-energetika ehtiyatları
10. Filiz faydalı qazıntıları
11. Azərbaycan Respublikası ərazisində qeyri-filiz faydalı qazıntıları. Tikinti materialları
12. Azərbaycanın rekreasiya ehtiyatları. Mineral bulaqlar və termal sular
13. Azərbaycan Respublikası ərazisində iqlimə təsir edən amillər
14. Azərbaycan Respublikası ərazisində günəş radiasiyası və istilik balans
15. Azərbaycan Respublikası ərazisində hava kütlələri. Hakim küləklər
16. Azərbaycan Respublikası ərazisində havanın temperaturu. Atmosfer yağıntılarının paylanması qanunları
17. Azərbaycanın iqliminin təsnifatı
18. Azərbaycanın daxili suları. Çaylar
19. Azərbaycanın gölləri
20. Azərbaycan Respublikası ərazisində su anbarları və kanallar
21. Azərbaycan Respublikası ərazisində buzlaqlar və çoxillik qar sahələri, bataqlıqlar və yeraltı sular
22. Xəzər ən böyük qapalı su hövzəsi kimi
23. Xəzərin müasir ən başlıca problemləri
24. Azərbaycan Respublikasının torpaq örtüyünün tədqiqi tarixi
25. Azərbaycan Respublikasının torpaq tiplərinin müxtəlifliyi
26. Azərbaycan Respublikasının bitki örtüyünün öyrənilmə tarixi
27. Azərbaycan ərazisində bitki örtüyünün yayılmasının ən mühüm qanunauyğunluqları
28. Azərbaycanın meşə ehtiyatları
29. Azərbaycan Respublikası ərazisinin heyvanlar aləmi
30. Azərbaycan Respublikası ərazisində landşaftların şaquli və üfüqi istiqamətdə dəyişməsi qanunauyğunluqları
31. Azərbaycan Respublikası ərazisində əsas landşaft tipləri
32. Azərbaycan Respublikası ərazisində landşaftların insanların təsiri ilə dəyişməsi, antropogen landşaftlar
33. Azərbaycan Respublikası ərazisində təbiəti mühafizənin əsas istiqamətləri
34. Azərbaycan Respublikası ərazisində xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri
35. Respublika ərazisinin fiziki-coğrafi rayonlaşdırılmasının əsas xüsusiyyətləri
36. Böyük Qafqaz təbii vilayəti
37. Samur-Şabran (Dəvəçi) və Qonaqkənd fiziki-coğrafi rayonları
38. Zaqatala- Lahıc, Şamaxı (Dağlıq Şirvan) və Qobustan-Abşeron fiziki-coğrafi rayonları
39. Kür dağarası çökəkliyi təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri
40. Qanıx –Əyriçay, Acınohur-Ceyrançöl və Qazax-Qarabağ fiziki -coğrafi rayonları

41. Küdrü-Şirvan, Kür-Araz (Mərkezi Aran) və Arazboyu mali düzenlikler fiziki-coğrafi rayonları
42. Kiçik Qafqaz təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri
43. Gəncə və Qarabağ dağları fiziki-coğrafi rayonları
44. Qarabağ vulkanik yaylası və Həkəri fiziki coğrafi rayonları
45. Lənkəran təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri
46. Lənkəran ovalığı fiziki-coğrafi rayonu
47. Talış dağları fiziki-coğrafi rayonu
48. Orta Araz (Naxçıvan) təbii vilayətinin ümumi fiziki-coğrafi xüsusiyyətləri
49. Şərur – Ordubad fiziki-coğrafi rayonu
50. Günnüt – Qapıcıq fiziki-coğrafi rayonu

"Azərbaycan fiziki coğrafiyası" fənninin sillabusu 6001019 "Tarix-coğrafiya müəllimliyi" ixtisası, təhsil proqramı təhsil planı və fənn proqramına əsasən hazırlanmışdır.

Sillabus "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (12 fevral 2026-cı il, protokol № 07).

Fənn müəllimi:

dos. Ü.A. Babayeva

Fənn müəllimi:

L.Q. Şahbazova

Kafedra müdiri :

dos. S.Q. Əzizov